

הלכות קריאת שמע סימן סה

ביאורים ומוספים

שהממתין להתפלל שמונה עשרה עם הציבור ימתין בשתיקה אחרי ה' אלוהיכם אמת, שאז אפילו יהיה שם כדי לגמור את כולה לא נחשב להפסק באמצע הברכה, וזה עדיף מלשהות בזעונה לעמו ישראל בעת שרעם אלוהי, כיון שאם יהיה שם כדי לגמור את כולה יש דעות בין הפוסקים שאפילו בלא אונס חוזר לראש.

[משנ"ב ס"ק ח]

המפצות עשה לקריאת שמע¹⁵ כיון שאין לו תפילין בראשו¹⁶.
 (15) כאן כתב שלא יכוון לצאת, ומשמע שלא צריך כוונה שלא לצאת, וכן כתב לעיל (סי' מו ס"ק לג, ובביה"ל שם סי' ד"ה יוצא). אמנם, לעיל (סי' ו ס"ק ז וסי' מו ס"ק לא, ובביה"ל סי' סב ס"ה ד"ה כד) כתב שצריך כוונה שלא לצאת, ומשמע שלא די בכך שלא יכוון לצאת, ובטעם הדבר כתב התהלה לדוד (סי' מו ס"ק ו) שיש לחוש לשיטות הסוברות שמצוות אין צריכות כוונה. והגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ב הע' קלא) כתב שגם כאן כוונת המשניב שצריך שיכוון שלא לצאת [ולכאורה הוא הדין בביה"ל שהבאנו לעיל מסי' מ].

ואף בוונת הלב, כתבו האורח נאמן (ס"ק ז) והגרי"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' סב הע' 173) שאין צריך לכוון בקריאת שמע זו, כיון שאין יוצא בה ידי חובה, וכל קריאתה רק מפני מראית העין. מאידך, הפתחי תשובה (סי' ב) הסתפק בזה.

(16) וטעם איסור קריאת שמע בלא תפילין, כתב לעיל (סי' כה ס"ק יד) שהוא מפני שהוא כמעיד עדות שקר באומרו 'וקשרתם לאות על ירך' ואינו קושר, ולקמן (סי' סו ס"ק טו) כתב שאף אם קיבל את התפילין באמצע קריאת שמע, יניחן מיד, כיון שיש מצוה שהיהו עליו תפילין בכל תיבה ותיבה מקריאת שמע.

[משנ"ב ס"ק ט]

והוא הדין שאר דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לדוד" או "עלינו"¹⁷, קורא עמהם¹⁸, שכן דרך ארץ¹⁹.

(17) ואם עומד באמצע אמירת פסוקי דמורה, כתבו הקצות השלחן (סי' כד ס"א) 'בשוית מנחת יצחק (ח"ט סי' ח אות ד) שלא יאמר עמהם עליו לשבח'.

וכן אם כשסיים שמונה עשרה הציבור אומרים 'עלינו לשבח' והוא עדיין צריך לומר נפילת אפיים, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל מפכ"ה הע' מו) שאין צריך לומר עמהם 'עלינו לשבח', וכן כתב בשו"ת קנה בושם (ח"ב סי' ח).

וכן אם עומד באשרי' או ב'בוא לציון' והציבור כבר התחיל לומר 'עלינו לשבח', כתב הגרי"ח קניבסקי (שם פכ"ז הע' מא) שאין צריך לומר עמהם 'עלינו לשבח'. והוסיף (שם סט"ו), שהרגיל להתפלל בנוסח אשכנז שבו אומרים 'עלינו לשבח' אחרי זבא לציון, ועתה מתפלל בבית כנסת המתפללים בנוסח ספרד שבו אומרים 'עלינו לשבח' בסיום התפילה, יאמר 'עלינו לשבח' בסיום התפילה וכמנהג המקום, והוא הדין להיפך. וכן הורה הגרי"ח אלישיב (ישא יוסף אור"ח ח"ב סי' לח) והגרש"ז אויערבך (קובץ מבקשי תורה חט"ו סי' קסו אות סח), והוסיף שמ"מ אם כבר אמר 'עלינו לשבח' כמנהג אשכנז, אין צריך להפסיק באמצע 'אין כאלוקינו' לומר 'עלינו לשבח' שנית עם הציבור. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ז תשובה לח) כתב שכן ספרד המתפלל בבית הכנסת שמחפלים בו בנוסח אשכנז, יאמר 'עלינו לשבח' עם הציבור, ואחרי פיתום הקטורת יחזור ויאמר 'עלינו לשבח', משום שכך צריך להיות הסדר על פי נוסח האר"י ז"ל.

וגם אם עומד בתפילה במקום שלא יכול לומר עמהם 'עלינו המשך במילואים עמוד 17

[משנ"ב ס"ק ז]

אפילו שלא מחמת אנס⁶ וכו', ברפת קריאת שמע והלל ומגלה⁷ וכו', שאז יצטרכו תקלה להפסיק הרבה בשתיקה על ידו⁸ וכו', קצוץ שאין הפתנים מנגנין⁹ וכו', דהינו אצל "שירה חדשה"¹⁰.

(6) והטעם שלא יפסיק לכתחילה, הוא משום שיש לחוש לדעת הפוסקים שסוברים שאפילו בשהיה בלי אונס יחזור לראש, וכעין מזה שכתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג).

ואם שהה פחות משיעור שיש בו כדי לגמור את כולה, כתב לקמן (סי' סו סוף ס"ק ב) שלדברי הכל יחזור רק לאותו פסוק שבו הפסיק, והוסיף, שיש אומרים שיחזור רק לאותה מילה שבה הפסיק, אם היא במקום שנגמר הענין.

(7) ולשהות לכתחילה בקריאת המגילה, כתב בשעה"צ לקמן (סי' תרצ ס"ק נו) בשם הפמ"ג שאסור, וכתב במשנ"ב שם (ס"ק נב) שטעם הדבר הוא מפני שצריך לקרוא כאיגרת [ובאיגרת עוצרים רק בכדי נשימה].

(8) אבל הש"ץ עצמו שמנגן באמצע הברכה, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ט ס"ט) שאף שאין זה משובח, מי"מ אין זה נחשב להפסק.

(9) וכשהכהנים מנגנים, כתב בביה"ל לקמן (סי' קכח סמ"ה ד"ה ובשעה שמאריכין) שאפשר שגם זה הוא בכלל אמירת התיבה [ובביה"ל כאן ד"ה קראה, הסתפק בזה ונשאר בצ"ע].

(10) אמנם, לענין המסיים קריאת שמע וממתין כדי להתפלל שמונה עשרה עם הציבור, כתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג) שימתין בשתיקה לאחר ה' אלקיכם אמת, ששם אינו נחשב להפסק, וכמו שהבאנו בביה"ל ד"ה חזור.

[משנ"ב ס"ק ט]

אלא אם כן שיהיה נדי לגמור מתחלת ברפת 'יוצר אור' עד 'נאל' ו'שך אל'¹¹.

(11) ולקמן (סי' עח ס"ק ה וסי' צ ס"ק פח) שסתם וכתב שאם שהה בברכות קריאת שמע כשיעור שיש בו כדי לגמור את כולה, אינו חוזר לראש, וכן לקמן (סי' עט ס"ק ז) שכתב שיחזור רק למקום שפסק, צריך לומר שהיינו באופן ששהה רק כדי לגמור ברכה זו, ולא ששהה כדי לגמור מתחילת ברכות קריאת שמע עד גאל ישראל (שיח הלכה סי' עח ס"ק ב וסי' עט ס"ק ד).

[משנ"ב ס"ק י]

והוא הדין בתפלה והלל¹².

(12) אמנם לגבי הלל, כתב לקמן (סי' תכב ס"ק כה) שאין צריך לחזור, כיון שכל עיקרו רק מדרבנן, אך הביא שיש מחמירים, ועל כן טוב לחזור ולקרותו בלא ברכה. ובשעה"צ שם (ס"ק כד) כתב שלדעת הבי"ח (סוף סי' תכב) אף בראש חודש שאין גומרים בו את ההלל צריך לחזור, וראה מזה שכתבנו לקמן שם ס"ק כה וסי' תפח ס"ק ז.

[משנ"ב ס"ק יז]

כין להקל כין להחמיר¹³.

(13) וכשהקורא עצמו קורא בדרך כלל מהר ועכשיו קרא לאט וכן להיפך, דעת הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה מו) שלכאורה צריך לשער כמו שקורא עתה, ונשאר בצ"ע.

[ביה"ל ד"ה חזור]

אם פסק באמצע 'אמת ויציב', נראה דחזור לקריאת שמע¹⁴.
 (14) ולגבי הפסקה ביאמת ויציב' כתב בשעה"צ לקמן (סי' קיב ס"ק ג)

יום א' א' טבח תשע"ו

צט באר הגולה

ב קראש שם כשם
פעל הלכות גדולות
ג תרומת הדין סימן
ד רוקח סימן ש

הלכות קריאת שמע סימן סה

(ה) לראש, (ו) והכי נהוג. ומשערו ענין השתיה (ז) לפי הקורא ולא לפי רב בני אדם (ושב"א ס"פ היה קורא), וכן הוא לקמן סימן קד: **ב** (ח) קרא קריאת שמע ונקנס לבית הכנסת ומצא צבור (ט) שקורין (ג) קריאת שמע, צריך לקרות עמהם (י) פסוק ראשון, שלא יראה פאלו אינו רוצה לקבל על מלכות שמים עם חבריו. והוא הדין אם הוא בבית הכנסת ואומר דברי תנונים או פסוקים במקום שרשאי לפסק, אבל אם הוא פסוק במקום שאינו רשאי לפסק, כגון מדרוש שאמר ואילך, (ד) לא יפסיק, אלא יאמר התבות שהוא אומר בשעה שהצבור אומרים פסוק ראשון כנגון הצבור, שיהיה נראה פאלו קורא עמהם: **ג** קרא קריאת שמע ונקנס לבית הכנסת ומצא צבור שקורין קריאת שמע. טוב שקרא עמהם כל קריאת שמע ויקבל שבר קקורא בתורה: הגה אבל אינו חייב רק בפסוק ראשון כמו שנתבאר (כ"י):

באר היטב

מלכות שמים עם הצבור. וט"ו פסק דבכסוקי דמקרה יש להפסיק אבל בפרכות שלפני ק"ש אין להפסיק כלל בשביל פסוק ראשון של ק"ש אלא אז יאמר אותן התבות כנגון כמו שהצבור אומרים ק"ש ע"ש, וכ"כ הפר"ח נכתב דמאן דפסיק בקבכות דק"ש לקרא פסוק ראשון מק"ש עם הצבור נכבד הב"ח נאוי לגער בו:

באר הלקה

מקוה בפני עצמו, וראה דמכרכין אותו אף לאחר שעבר זמן קריאת שמע, אמאי יחזר לברכות, והוא הדין כשהפסיק בקבכות קריאת שמע כגון ב"אמת וצ"ב" צריך גס"פ לחזר לקריאת שמע ושאר ברכות, או דלמא ברכות עם הקריאת שמע שני ענינים הם, לזה כיון דבצלקא אין מעבדין, והוא הדין גס"פ אם שקה לגמור פלה ב"אמת וצ"ב" לא יצטרך לפי זה לחזר רק לתחלת הברכה זו ולא ל"יוצר אור", דכיון דקנטא לן דברכות אין מעבכות זו את זו, כדאיכא ברכות דף יב ע"א, אס"פ לקבועה כל ברכה ענין בפני עצמה היא ולא יבטל לתפלה וסלל ומגלה, אמאי יחזר ל"יוצר אור". והנה הדין הראשון מצאחי בענין השם יתברך ברש"א ריש פרק ב דברכות [הוא נכרי לקמן בסיון קד בבאר הגר"א], דמכות דשהיה הוא אפלו בין פרשה לפרשה. ודין השני מצאחי דברך התיים שקמב, דישן שקה אפלו בבכות קריאת שמע וישם משמע מנה דאפלו לא שקה רק פרי לגמור אותה ברכה, מקרי שקה כדי לגמור פלה, ונדבר בזה לקמן]. ולא נשאר לנו רק השאלה הג' הנ"ל. ונראה לי דתלמי אמאי דיתא בירושלמי פרק ב דברכות [והוא כחודשי רע"א ובשאר אחרונים] וזה לשונו: רבי בון בר חייא בעי: כגון קריאת שמע ובככותיה, או קריאת שמע ולא בככותיה, או בככותיה ולא היא; ופרש הפנימשה וזה לשונו: הא דאמרין אם הפסיק ושהה כדי לגמור את פלה לא יצא וצריך שיקרא חזר לראש, מאי פלה וקאמר, כגון קריאת שמע עם בככותיה, או היא ולא בככותיה, או אפלו כדי לגמור בככותיה ולא היא? עי' פאן לשונו. והא בקא תלמי, דאם נאמר דצריך לשהות עד כדי קריאת שמע ובככותיה וקא, כי מישן שכי לתדרי, הוא הדין כשהחזר לראש יחזר גס"פ עם בככותיה; ואם נאמר דכדי לגמור פלה הני קריאת שמע עצמה, הוא הדין כשהחזר אין צריך לחזר רק הקריאת שמע. ונראה לי, דאף דמכות מירושלמי הנה דין שקה כדי לגמור פלה הוא רק מדרבנן, מדאבעי לה א"ע הככות או לא, מכל מקום לענין קריאת שמע בעצמה כגון להחמיר כי היא מדאורייתא, ואין בה חשש ברכה לבטלה, מה שאין כן לענין הככות. על"פן אם שקה בקריאת שמע אפלו רק כדי לגמור הפרשיות, צריך לחזר, וכן הקריאת שמע לבדה, אבל הככות, אפלו אם שקה בקריאת שמע כדי לגמור הפרשיות וגם הככות, אין צריך לחזר, כי יש לנו לילך לקלא ולומר דהככות לא ישן לקריאת שמע. ואם שקה בבככות קריאת שמע לא יצטרך לחזר לראש, אלא אם כן שקה כדי לגמור מתחלת "יוצר אור" עי' "גאל ישאל", וירושלמי הא מקצי לה אם אפרין בככותיה ולא היא או לא, ואם כן יש לנו לילך לקלא דלא אפרין בככותיה ולא היא, אלא הככות עם קריאת שמע היא אחד לזה. וכן כתב תשרי אדם, ודלא כדבר החיים הנ"ל. והאיה ברכה יחזר: הנה אם הפסיק ב"אמת וצ"ב" לא יצטרך לחזר ל"יוצר אור" בשום אפן, דקלא קמא לן דבככותיה ולא היא, וממילא הוא הדין דברכות גס"פן אין להם התקשרות זה עם זה, כדקמא לן בעלמא דאין מעבכות זו את זו, ולא יצטרך לחזר רק לתחלת הברכה זו גופא; רק אם פסק באמצע "אמת וצ"ב", נראה דחזר לקריאת שמע¹⁴ משעם הנ"ל, וממילא אם פסק בין ברכה לברכה, בכל גווי אין לו לחזר כלל משעם הנ"ל. כן נראה לעניית דעתי בענין השם יתברך, ועל"פי זה פכתי כל הדברים במשנה ברורה:

שער הציור

(ז) כגון אברהם: (ח) ענין באור הלכה: (ט) דרכי משה ולבוש ושי"א: (י) בסימן חכב באחרונים: (יא) תר"ץ באחרונים: (יב) אחרונים: (יג) ענין לעיל בסימן מו במשנה ברורה סניף קטן כח ובסימן מז במשנה ברורה סניף קטן יז: (יד) דבזה לא הני רק קקורא בתורה ונדלקמה ואסור: (יז) אחרונים: (יח) מחצית השקל: (יט) אחרונים: (כ) וכן פתב בהנהגות דברי החיים: (כא) דבר החיים: (כב) דבר החיים:

אבל לכתחלה (ז) לא יפסיק לשהות כדי לגמור פלה אפלו שלא מנחמת אפלו, ואפלו בשתיקה בעלמא. ואפלו בדבר שהוא מדרבנן, כגון ברכת קריאת שמע והלל ומגלה¹⁷ וכתאי גונא; וכל שכן דבתפלה יש לזהר מאד בזה, כי יש שפחמירין בתפלה אפלו דיעבד. ומשמע מדברי הפגון אברהם, דלכתחלה כגון לזהר שלא יגון השליח צבור הרבה בבכות קריאת שמע שיהיה בהפסק אחד כדי לגמור פלה, שאז יצטרך שהקה להפסיק הרבה בשתיקה על ידו¹⁸ [ונראה לי דכל שכן דיש לזהר בבכות כהנים שהוא מדאורייתא, שלא יארכי אז שהקה באמירת התנונים בעת הברכה כהנים, שיעל ידיו וזה שותקין התננים וכן הרבה באמצע הברכה; ומחמת זה טוב לעשות כמו שראיתי פתוב בשם הגר"א [וכן משמע בסיון קכח סעיף מה בהג"ה] שיאמרו גם בפעם שלישית הרבונו של עולם ולא יהי רצון הארוך, כי בהרבה פעמים מצוי שאין התננים מנגיין¹⁹ כל ורק עמדין וממתנין עד שסיימו שהקה אמירתם, ועל ידי זה יש לפעמים זמן כדי לגמור פלה]. ולענות קדיש או קדשה, מתר לשהות אפלו כדי לגמור את פלה. ומשמע בספר שלחן שלמה דדוקא אם הוא עומד בסוף ברכת "אמת וצ"ב" דהני אצל "שירה חדשה"¹⁰, וכדלקמן בסוף סימן סו, אבל אם עדין לא הגיע ל"שירה חדשה", טוב יותר שישקה כסרוגיין באמצע ברכה כמה פעמים פחזה מדי לגמור פלה: (ח) לראש. הניו אם הפסיק (ט) בקריאת שמע, אפלו אם הפסיק הנה רק כדי לגמור הקריאת שמע, חזר לראש קריאת שמע. ובככות קריאת שמע לא יחזר לראש הברכה שפסק בתוכה, אלא אם כן שקה כדי לגמור מתחלת ברכת "יוצר אור" עי' "גאל ישאל"¹¹. ענין בבאר הלכה דבארנו דאם הפסיק בבכות קריאת שמע בין ברכה לברכה, בכל גווי אין צריך לחזר ולברך דיעבד, אבל בקריאת שמע עם הפסיק בין פרשה לפרשה מנחמת אנס ושהה בה כדי לגמור כל הפרשיות, חזר לראש: (י) והכי נהוג. וכן פסקו האחרונים. והוא הדין (א) בתפלה (ב) והלל¹² (ג) ומגלה ובככות כהנים, כמו שבארנו בבאר הלכה, עין שם: (ז) לפי הקורא. (ט) בין להקל בין להחמיר¹³: **ב** (ח) קרא קריאת שמע. וכל שכן אם לא קרא עדין דצריך לקרא את הפסוק הראשון, אבל לא יבין לצאת בזה המצוה עשה דקריאת שמע¹⁴ בין שאין לו מפליו בראש¹⁵, וגם יהיה בלא ברכות, וכדלעיל בסוף סימן מו במשנה ברורה, עין שם. ונראה לי דאפלו אם הוא אפלו קדם ברכת התורה, (י) כיון שאינו אומר הפסוק לשם למוד, רק שבזה יזהר (יא) שלא יאמר יתר מפסוק ראשון: (ט) שקורין קריאת שמע. והוא הדין (יב) שאז דבר שהצבור אומרים, כגון "תהלה לדוד" או (יג) "עלינו"¹⁷, קורא עמהם¹⁸, שכן דרך ארין¹⁹: (י) פסוק ראשון. וגם (ז) פסוק ראשון. אמנם (ט) בפסוקי דמורה נראה דאין להחמיר יותר מפסוק ראשון²⁰. דבלאו הכי דעת המחבר להחמיר בפסוקי דמורה ונדלקמה: (יא) לא יפסיק. והאחרונים פתבו (ט) דבככות פתבו שאמר וישפח ובכסוקי דמורה יש להפסיק²¹ כדי לקבל על מלכות שמים עם הצבור²², אבל בבככות של קריאת שמע וכן (י) בין הפסקים לא יפסיק כלל, אלא יאמר אותן התבות כנגון כמו שהצבור אומרים קריאת שמע²³:

מילואים

הלכות קריאת שמע סימן סג סד

המשך מעמוד קודם

כראוי, כתב השערי תשובה (שם) שמותר לרמוז לו, כיון שהוא לצורך התפילה עצמה.

[משנ"ב ס"ק יט]

וְעֵינֵינוּ לְקַמֵּן בְּסִימָן קִצָּא בְּט"ז סְעִיף־קָטָן א, וְצָרִיף עֵינֵינוּ גְדוֹל⁽²⁸⁾.

(28) וביאור כוונתו, ששם כתב הט"ז (הובא במשנ"ב שם ס"ק ה) שבעשיית מצוה או בשעוסק בתפילה או מברך איזה ברכה, אסור לעסוק בדבר אחר, ואיך מותר כאן לעשות מלאכה, וראה עוד מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק כ]

לְגַבֵּי קְרִיאַת שְׁמַע מְתָרֵם⁽²⁹⁾.

(29) ובטעם הדבר שבקריאת שמע מותר, ביאר הפרי חדש (ס"ק ט) שבקריאת שמע הכוונה מעכבת רק בפסוק הראשון, ובו הרי יכול לכוון אפילו שנושא משא על כתפיו.

ולאחור בחפץ שליבו עליו שלא יפול בשעת קריאת שמע, כתב לקמן (ס"י צו ס"ק א) בשם הפמ"ג שאסור כפי שאסר השו"ע בתפילה, וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק יח]

מְתָר לְרַמְזוּ בְּפָרְשָׁה שְׁנֵיהֶם⁽²⁶⁾.

(26) ואף שמותר לרמוז בה, ביאר הגר"ש אלישיב (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב ברכות כג, ב) שבאותו זמן שמרמז יש לו להפסיק את הקריאה.

ולרמוז לצורך מצוה בין הפרקים שבקריאת שמע, כתב הלבושי שרד (על המג"א ס"ק ט) שלדברי הכל מותר.

ולרמוז לקטן כדי שיתפלל, כתב הבן איש חי (שנה א פ' וארא אית יג) שנחשב דבר מצוה אף שהקטן עדיין אינו חייב בתפילה.

[ביה"ל ד"ה לא יומח]

עֵין לְקַמֵּן בְּסִימָן קִד בְּשִׁעְרֵי־תְשׁוּבָה סְעִיף־קָטָן א⁽²⁷⁾.

(27) שם כתב שיש היתר לרמוז באופן שהדבר מטרידו מלכוון, ואפילו בתפילת שמונה עשרה.

ולכן גם כשילד קטן מטרידו בשעת הקריאה ובגללו אינו יכול לכוון

הלכות קריאת שמע סימן סה

המשך מעמוד צט

שכיון שלא שייך הטעם הכובא כאן לענין קריאת שמע, כי זו תפילה שהקבי"ה ירחם עלינו במידת הרחמים שלו, ואינו סיפור שבחיו כמו קדושה, מסתבר שאין הדיבר נוהג אלא במתפללים עצמם, ומי שאינו מתפלל עמהם אינו צריך לומר עמהם. וכתב שהעולם נוהג לאימרום. ובטעם הדבר כתב, שככל שהציבור גדול יותר, כך מתעוררים רחמי שמים על המתפללים.

וכן בימודים דרבנו', כתב במשנ"ב לקמן (ס"י קט ס"ק ה) שצריך לכוון עם הציבור, שלא יראה ככופר אם לא ישתחוה עמהם.

[משנ"ב ס"ק יז]

בְּפִסְקֵי דְזִמְרָה נִרְאָה דְאֵין לְהַחֲמִיר יוֹתֵר מִפְּסוּק רֵאשׁוֹן⁽²⁰⁾.

(20) ולומר עם הציבור 'ברוך שם כבוד מלכותו' וכו' כשהוא באמצע אמירת פסוקי דזמרה, כתבו הפטח אפרים (ס"י תרי"ט ס"מ) ובשו"ת שבט הלוי (ח"י ס"י יז אות ו) ובשונה הלכות (ס"ז) שיש לאומרו עמהם.

[משנ"ב ס"ק יא]

וּבְפִסְקֵי דְזִמְרָה יֵשׁ לְהַפְסִיק⁽²¹⁾ כְּדֵי לְקַבֵּל עַל מַלְכוּת שְׁמַיִם עִם הַצְּבָאוֹת⁽²²⁾ וכו', בנגון כמו שְׁהַצְּבָאוֹת אֲמָרִים קְרִיאַת שְׁמַע⁽²³⁾.

(21) אמנם לענין עניית אמן כששמד בברכת 'ברוך שאמר', כתב לעיל (ס"י נא ס"ק ב) שאם נמצא בסוף הברכה ואמר ברוך אהה' לפני שטיים 'מלך מהולל בתשבחות', אסור לענות אמן במקום כזה, כי מקלקל בכך את הברכה.

ולענין עניית אמן יהא שמייה רבה' וקדושה בסוף 'שתבח' אחרי שאמר 'מלך גדול ומהולל בתשבחות' ולא גמר 'חי העולמים', הסתפק לעיל (ס"י נד ס"ק ג) אם מותר לענות דברים אלו שם, שהרי הכל מאמר אחד, ובכל ברכה קצרה אסור להפסיק אפילו לאמן יהא שמייה רבה' וקדושה, וכתב שיש לחלק וצ"ע.

(22) וכשהציבור אומר 'שמע ישראל' הנאמר קודם אמירת קרבנות, כתב הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה תפלה פ"ו ס"י) שבאמצע פסוקי דזמרה לא צריך לאומרו יחד עם הציבור, כיון שאין בכך ענין של קבלת עול מלכות שמים של הציבור, וראה מה שכתבנו לעיל הע' 17 מהגר"ש אלישיב.

לשבח, כתבו השו"ע הרב (ס"י קט ס"ב) הקצות השלחן (שם) והערוך השלחן (ס"י) שצריך לכוון עמהם כשאומרים 'ואנחנו כורעים', שלא יהיה נראה ככופר במי שהציבור כורעים ומשתחוים לו. אכן, הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ב הע' נד) כתב שאין צריך לכוון עמהם בעליו לשבח, כיון שאין כורעים כולם יחד באותו הזמן.

(18) ואמירת 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, רעת הגר"ש אלישיב (תפילה כוהלכותה פ"ג הע' קיט) שגם היא בכלל פסוק ראשון של קריאת שמע שצריך לענות עם הציבור, וכן משמע בערוך השלחן (ס"י סו ס"י). וכן באמירת 'שמע ישראל' שבהוצאת הספר תורה, דעת הגר"ש אלישיב (קיצור הלכות קריאת התורה שעל ידי כולל אברכים רחובות סמ"א) שיש לאומרו עם הציבור. וראה להלן הע' 21 מה שכתב הגר"ש אויערבך לענין אמירתו באמצע פסוקי דזמרה.

מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר השובה מט) שמי שאינו מתפלל מוסף עם הציבור, אין ניהגים שיאמר עמהם 'שמע ישראל' בקדושה של מוסף, וכן לא ב'שמע ישראל' שאומרים בשעת הוצאת ספר תורה ולא ב'שמע ישראל' שאומרים ביום כיפיר קטן.

ובשהציבור קורא קריאת שמע לאחר זמנה, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ה תשובה ח) שאין צריך לקרוא עמהם, כיון שאין קוראים אותה משום מצות קריאת שמע אלא רק כדי להתפלל מתוך דברי תורה, ואינו נחשב שאינו רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים עם הציבור.

(19) אמנם לענין חיוב אמירת קדושה עם הציבור (המבואר ברמ"א לקמן ס"י קנה ס"ב), כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג ס"י פט) שהוא מעיקר הדין ולא רק מנהג דרך ארץ. ובטעם החילוק שבין קריאת שמע לקדושה, כתב בשו"ת אגרות משה (שם), שקריאת שמע חיובה קבוע לאומרה פעמיים ביום ולא יותר, ולכן החיוב לאומרה עם הציבור אינו אלא משום דרך ארץ שלא יראה כאילו נמנע מלקבל עליו עול מלכות שמים, מה שאין כן אמירת קדושה שכל עיקר דינה הוא לקדש שם שמים עם הציבור, ועל כן חובה לאומרה מעיקר הדין אפילו מאה פעמים ביום.

ולענין אמירת י"ג מידות עם הציבור, כתב בשו"ת אגרות משה (שם)

מילואים

הלכות קריאת שמע סימן סה

המשך מעמוד קודם

ולאחז את הציציות בידיו כמו הציבור, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדורת ס"ב) שאינו צריך, כיון שאין צריך שיראה כאומר עם הציבור את כל קריאת שמע אלא רק את הפסוק הראשון, ובו אין צריך לאחז את הציציות.

(23) והאם צריך להניח ידיו על עיניו בפסוק הראשון כמו הציבור, כתבו בשו"ת הריב"ם שנייטורף (סי' ו) והכף החיים (סי' ז) והגר"ח קניבסקי (צוהר, כרך יב עמ' קסב-קסג) שיש להניח ידיו על עיניו יחד עם הציבור.

הלכות קריאת שמע סימן ע

המשך מעמוד 208

(50) ומי שהתחיל לאכול אף בחצי שעה קודם עלות השחר, כתב לקמן (סי' תרנב ס"ק ט) שכיון שפוסק משום תפילה, פוסק גם משום מצות נטילת לולב.

[משנ"ב ס"ק נד]

בתוף התצי שעה שקדם צאת הכוכבים מפסיק מידו⁽⁵¹⁾.

(51) וכן כתב בביה"ל לקמן (סי' פט ס"ה ד"ה צריך). אמנם, בשעה"צ לקמן (סי' רלה ס"ק כז) כתב שאף על פי שמדברי הפמ"ג משמע שצריך להפסיק מיד, דהיינו אף קודם שהגיע זמן קריאת שמע, מ"מ מדברי הראשונים נראה שלא כדבריו, אלא למרות שהתחיל באיסור, מ"מ אין חיוב להפסיק מיד, אלא רק כשיגיע זמן קריאת שמע.

[ביה"ל ד"ה ומה]

ובק"ק ונתפנת נדאי מטר קדם צמוד השחר⁽⁵²⁾ וכו', ולדינא צריך עיון פנה זכ"ל⁽⁵³⁾.

(52) אמנם במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק לו) כתב בשם הפמ"ג, שדין ובורסקי וסעודה אטורים סמוך לשחרית כמו סמוך למנחה. וסמוך לתפילת מנחה, כתב לקמן (סי' רלב ס"ק ז) שאסור כבר חצי שעה קודם הזמן.

(53) אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' פט ס"ק יז) כתב בשם הא"ר שגם בחצי שעה שקודם עלות השחר אסור לעשות מלאכה, אלא אם כן יאמר תחילה את ברכות השחר, ושם (ס"ק לו) הביא את הדעות החולקות בזה, וסיים שעל כל פנים טוב שיאמר תחילה את ברכות השחר.

ועדיין לא התפלל ערבית, הורה הגר"נ קרליץ (חוט שני יום טוב וחול המועד ח"א קובץ ענינים עמ' שכח) שלא יפסיק כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, אלא ימשיך לטפל בחולים, שנחשב כעוסק במצוה כיון שמתעסק בעצם המצוה, ואף שכל עבודתו היא כדי להשתכר. ודעת הגרש"ז אויערבך (נשמת אברהם או"ח סי' לח ס"ק ו) לענין רופא או אחות וכדו' שעסוקים בטיפול בחולה, שאם החולה זקוק עכשיו לטיפולם, פטורים הם מקריאת שמע ותפילה ואסור להם להפסיק את הטיפול, ויתכן שלא יצאו ידי חובה אם התפללו כיון שפטורים, אך כשאין הטיפול נחוץ ברגע זה ויכולים להפסיק בלא טירחה, יפסיקו כדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, ויחזרו לטיפולם.

ולענין שלוחי מצוה הפטורים מסוכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' תרמ ס"ז ד"ה שלוחי) בשם שו"ת כתב סופר (סי' קיט) שפטורים מסוכה דוקא כשהתעסקותם במצוה כולה לה' ואין להם בה הנאה לעצמם, אבל כשמקבלים שכר על זה ועיקר כוונתם להנאתם, אינם פטורים מהסוכה.

[משנ"ב ס"ק נב]

רוצה לומר, שמתירא שפא אין השפעתו מכתנת היטב⁽⁴⁹⁾.

(49) אבל אם מפסיק משום שרוצה להחמיר על עצמו, כתב בביה"ל לקמן (סי' רלב ס"ב ד"ה ואם) שנקרא הדיוט, והביא שם שהגרי"א חולק על זה וסובר שלא נקרא הדיוט.

[משנ"ב ס"ק נג]

ולא מהני שום עצה קל זמן שלא התפלל⁽⁵⁰⁾.

הלכות קריאת שמע סימן עא

המשך מעמוד קה

והכף החיים (סי' ק י) הוסיף שגם מים אחרונים יטול.

(6) וכן אם נקבע מועד ההלוויה ליום המחרת, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא ס"ק כה אות ט) שכשהולכים קרובי המת לישון, חייבים הם בקריאת שמע ובברכת המפיל, משום שבמקרה כזה אין שייכים הטעמים שנאמרו בפטור אונן ממצוות.

(7) ובמקום שנהגים שאין יוצאי חלציו של הנפטר הולכים אחרי מיטתו, או אבלים שמשום איזה סיבה אינם יוצאים ללוות, כתבו השדי חמד (מערכת אנינות אות כ ד"ה ועוד) והגשר החיים (שם אות א ס"ק ו) ואת ב ס"ק כא) שאנינותם מפסיקה מיד כשיוצאים המלווים ללויה והם אינם יוצאים עמהם.

(8) ואף שלענין אבילות מבואר בשו"ע (יו"ד סי' שעה ס"א) שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחיל חיוב אבילות, כתב השערי תשובה (כאן ס"ק א) ש"מ"מ האנינות קלה יותר, ונפסקת מיד כשמתחילים להשליך את העפר. ובשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' קפז) ביאר שהשו"ע שכתב שרק כשגמרו להשליך את העפר מתחילה האבילות, כוונתו לענין חיובי

וכשנוסע בדרך המחייבת לומר תפילת הדרך, כתב הכל בו (הלכות אבלות עמ' 124, הובא בשש"כ פס"ד הע' עה) שנראה שיברך. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך סי') שפטור מתפילת הדרך.

[משנ"ב שם]

מכל מקום צריך לטל ידיו⁽⁵¹⁾ וכו', ששוב אינו מטל עליהם⁽⁵²⁾ וכו', מטר להתפלל וחי' וכו', וישליכו העפר עליו⁽⁵³⁾ וכו', ונקרא עוד הפעם קריאת שמע⁽⁵⁴⁾.

(5) אמנם לענין חיובו בסוכה, הביא לקמן (סי' תרמ ס"ק לא) מחלוקת, שהפמ"ג הסתפק בזה והביכורי יעקב פטר, וכתב בשעה"צ שם (ס"ק מח) שהביכורי יעקב סובר שהוא הדין לענין נטילת ידים כשרוצה לאכול פת. והטעם לחייב אונן בסוכה כתב בשעה"צ שם (ס"ק מז), שאפשר שאונן פטור ממצוות רק בשב ואל תעשה, ובסוכה עובר בקום ועשה כשאוכל מחוץ לסוכה.

וכן ליטול ידיו בשחרית או לאחר עשיית צרכיו, כתבו הערוך השלחן (סי' שמא ס"י) והגשר החיים (ח"א פ"ח אות ב ס"ק ז) שצריך ליטול.

